

การพัฒนานวัตกรรมสังคมในการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนเพื่อการพัฒนา เศรษฐกิจฐานรากของตำบลตากลิ อำเภอดงหลวง จังหวัดนครสวรรค์*

สาวิตรี สอาดเทียน, สนั่น กัลป์¹ นราธิป เพ่งพิศ² ณัฐชัย นิมนวล³

(วันที่รับบทความ: 6 พฤศจิกายน 2566; วันที่แก้ไขบทความ: 20 ธันวาคม 2566; วันที่ตอบรับบทความ: 27 ธันวาคม 2566)

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาบริบทชุมชนและศักยภาพชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนตำบลตากลิ 2) เพื่อศึกษาการพัฒนานวัตกรรมสังคมในการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของตำบลตากลิ และ 3) เพื่อเผยแพร่นวัตกรรมทางสังคมในส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของตำบลตากลิ โดยมีระเบียบวิธีการวิจัย คือการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้เครื่องมือการสัมภาษณ์และแบบสนทนากลุ่มกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจำนวน 30 คน โดยคัดเลือกแบบเจาะจง

ผลการวิจัย พบว่า ชุมชนตำบลตากลามีอายุ 100 กว่าปีมีเหตุการณ์สำคัญ ได้แก่ การเสด็จพระราชดำเนินของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร มา ณ บ้านตากลิ เช่นฐานทัพของทหารสหรัฐอเมริกาในสมัยสงครามเวียดนาม ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของชุมชนด้านเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรม ศักยภาพชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน “ชิม ช้อป แชะ พัก” ด้านอาหารที่เป็นเอกลักษณ์ใช้วัตถุดิบของท้องถิ่น ด้านภูมิปัญญา ด้านสถานที่ (ท่องเที่ยวและที่พัก) เพื่อนำมาจัดทำเป็นคู่มือการท่องเที่ยวตำบลตากลิด้วยการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายผู้นำชุมชน ประชาชน ผู้ประกอบการ เทศบาลเมืองตากลิ และสื่อมวลชน การพัฒนานวัตกรรมสังคมในการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนเป็นการพัฒนาประชาชนให้เป็นภาคีเทศก์รุ่นใหม่ด้วย ทักษะ “Story Telling” และจำลองเส้นทาง One Day Trip การพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารชุมชนและผลิตภัณฑ์ของฝากเพื่อส่งเสริมรายได้ให้กับชุมชนและท้องถิ่น และการผลิตสื่อสร้างสรรค์ที่ปลอดภัย ได้แก่ สตีกเกอร์ไลน์ สื่อวีดิทัศน์ และช่องทางตลาดทางโซเชียล ตลอดจนการเผยแพร่นวัตกรรมทางสังคมในส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของตำบลตากลิให้กับเยาวชนในบทบาทภาคีเทศก์น้อย

คำสำคัญ: นวัตกรรมสังคม, การท่องเที่ยวชุมชน, เศรษฐกิจฐานราก, ชุมชนเป็นฐาน

* บทความวิจัย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

¹ อาจารย์สาขาวิชาสังคมวิทยา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์, E-mail: sawitree.sa@nsru.ac.th

² อาจารย์สาขาวิชาภูมิศาสตร์และภูมิสารสนเทศ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

³ อาจารย์สาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

The Development of Social Innovation in Promoting Community Tourism to Develop the Grassroots Economy in Takhli Subdistrict Takhli District, Nakhon Sawan Province*

Sawitree Saardthia, Sanan Kanlap¹ Narathip Pengphit² Natachai Nimnuan³

(Received: November 6, 2023; Revised: December 20, 2023; Accepted: December 27, 2023)

Abstract

The purpose of research article were 1) to study the community context and community potential in promoting community tourism in Takhli Sub-district. 2) to study the development of social innovation in promoting community tourism to development the grassroots economy of Takhli Sub-district and 3) to disseminate social innovation in promoting Community tourism to development the grassroots economy of Takhli Sub-district. This research was a qualitative research, Interview and focus group discussions were used with purposive selection of 30 stakeholders.

The results of this research found that: the Takhli sub-district community has spanning over 100 years, there is important events such as the royal visit of His Majesty the King Chakrabartiraj Bhumibol Adulyadej the Great Borommanat Bophitara at Ban Takhli such as establishment of a military base for the United States of America during the Vietnam War. These result is changed in the community's economy, society, culture, and potential to promoting community tourism; "Taste, Shop, Snap, and Stay". The unique food made from local ingredients, wisdom and places (tourism and accommodation) has been organized as a travel guide of Takhli Sub-district with the participation of network partners, community leaders, citizens, entrepreneurs, Takhli Municipality, and the mass media. The developing social innovation in promoting Community tourism as the development of the people to become senior tour guides with "Story telling" skills and "One Day Trip" routes simulation. The development of community's food products and souvenir products to promotes the communities and localities to generate income. The production of creative and safe media such as line stickers, video media, and social marketing channels and including the dissemination of social innovations in promoting community tourism to develop the grassroots economy of Takhli Sub-district for youth in the role of little tour guides.

Keywords: Social Innovation, Community Tourism, Grassroots Economy, Community Based

* Research Article from Faculty of Humanities and Social Sciences Nakhon Sawan Rajabhat University

¹ Lecturer, Department of Sociology, Faculty of Humanities and Social Sciences Nakhon Sawan Rajabhat University, E-mail: sawitree.sa@nsru.ac.th

² Lecturer, Department of Geography and Geoinformatics, Faculty of Humanities and Social Sciences Nakhon Sawan

³ Lecturer, Department of Political Science, Faculty of Humanities and Social Sciences Nakhon Sawan Rajabhat University

ความสำคัญและปัญหาการวิจัย

การกำหนดยุทธศาสตร์ชาติโดยน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนำมาเป็นแนวคิดและแนวทางปฏิบัติสร้างการพัฒนาเศรษฐกิจโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากให้มีความเข้มแข็งสามารถพึ่งตนเองระบบเศรษฐกิจสร้างอาชีพและกระจายรายได้และลดปัญหาความเหลื่อมล้ำในระดับชุมชน ภายใต้แนวคิดการพัฒนานวัตกรรมสังคมมีความสร้างสรรค์ ปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลง สอดคล้องกับความเป็นอยู่สามารถแก้ไขปัญหาด้วยความคิด หาทองใหม่เชื่อมโยงเทคโนโลยี สังคม เศรษฐกิจ หรือวัฒนธรรมเข้าด้วยกัน ด้วยการสร้างแรงบันดาลใจ ระดมความคิด การทดลองความคิด และการขยายผลสู่สาธารณะ สามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชนหรือการพัฒนาทักษะอาชีพที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน ด้วยการยกระดับการประกอบอาชีพให้กับประชาชนโดยจัดให้มีกระบวนการเสริมศักยภาพและใช้ทุนชุมชนในการพัฒนาอาชีพ การพัฒนาทักษะการประกอบการด้วยตนเองบนพื้นฐานทรัพยากรชุมชน/แรงงานฝีมือในชุมชนด้วยการเพิ่มทักษะใหม่และการเสริมทักษะในบริบทใหม่รายบุคคลตลอดจนการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศการเสริมสร้างสมรรถนะเพื่อความยั่งยืน และการติดตามประเมินสำเร็จ ถอดความรู้ สรุปบทเรียน แลกเปลี่ยนกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งการท่องเที่ยวชุมชนเป็นแนวทางหนึ่งของการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืนที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม กำหนดทิศทางโดยชุมชนจัดการโดยชุมชน เพื่อชุมชน (Khamkerd, et al., 2022, p. 28) การท่องเที่ยวชุมชนเป็นเครื่องมือในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในการจัดการทรัพยากรและวัฒนธรรมของชุมชน เป็นการพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็งสามารถพึ่งตนเองได้โดยฐานของชุมชนโดยใช้หลักการมีส่วนร่วมของชุมชน ส่งผลให้เกิดความรักความสามัคคี ความหวงแหนเกิดจิตสำนึกร่วมในการดูแลรักษา การกระจายรายได้สู่คนในท้องถิ่น เกิดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ด้วยพลังของชุมชน

ตำบลตาคี อำเภอตาคี จังหวัดนครสวรรค์ มีประชากรมากที่สุดเป็นอันดับสองของจังหวัดนครสวรรค์ รองจากอำเภอเมือง ประชากรมีอาชีพหลักคือ เกษตรกรรม สถานที่ที่สำคัญ ได้แก่ ศาลเจ้าแม่ทับทิม เจ้าพ่อเจ้าแม่เมืองตาคี วัดสว่างวงษ์ (คณะกิจ) ประเพณี ได้แก่ ประเพณีไหว้พระ 9 วัดเมืองตาคี ประเพณีงานเจ้าแม่ทับทิม เจ้าพ่อเจ้าแม่เมืองตาคี เทศกาลอาหารดีเมืองตาคี โดยศักยภาพชุมชน ได้แก่ ทุนมนุษย์ที่มีความรู้ความสามารถเป็นปราชญ์ชุมชน กลุ่มองค์กรชุมชนที่ทำงานขับเคลื่อนงานพัฒนาเชิงพื้นที่ ชุมชนมีความรู้ส่งเสริมอาชีพสร้างรายได้ และทรัพยากรชุมชนสามารถทำให้เกิดคุณภาพสามารถเชื่อมโยงคนสัมพันธ์กับความรู้สร้างกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง สามารถจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพภายใต้แนวคิดการพัฒนา (Phongphit, 2005, p. 17) ประวัติศาสตร์เมืองตาคีที่ยาวนานกว่า 100 ปีสะท้อนวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมความเชื่อของเมืองพหุวัฒนธรรมคนไทย คนจีน และคนไทยเชื้อสายจีน มีอาหารไทยและอาหารคนจีนที่เป็นเอกลักษณ์ของฝาก สถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจ มีต้นทุนวัฒนธรรมการท่องเที่ยวชุมชน

จากหลักการและเหตุผลดังกล่าวการพัฒนาวัฒนธรรมสังคมในการส่งเสริมท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของตำบลตาคี อำเภอดาเกี จังหวัดนครสวรรค์ ส่งผลให้ประชาชนคนตาคี เกิดการพัฒนาศักยภาพเพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน สร้างสรรค์วัฒนธรรมสังคมที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวภายใต้ทุนทางสังคมและทุนทางวัฒนธรรมโดยใช้เทคโนโลยีเข้ามามีส่วนร่วมให้เกิดยกระดับผลิตภัณฑ์ของชุมชน ตลอดจนเพิ่มช่องทางการตลาดผ่านโซเชียล ทั้งนี้เพื่อการส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทชุมชนและศักยภาพชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนตำบลตาคี อำเภอดาเกี จังหวัดนครสวรรค์
2. เพื่อพัฒนาวัฒนธรรมสังคมในการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของตำบลตาคี อำเภอดาเกี จังหวัดนครสวรรค์
3. เพื่อเผยแพร่วัฒนธรรมทางสังคมในส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของตำบลตาคี อำเภอดาเกี จังหวัดนครสวรรค์

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเศรษฐกิจฐานรากเป็นระบบเศรษฐกิจของชุมชนที่สามารถพึ่งตนเองภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้วยคุณธรรมเอื้อให้เกิดการพัฒนาด้านอื่นในพื้นที่อย่างเข้มแข็งและยั่งยืน เป็นระบบเศรษฐกิจแนวราบที่สร้างความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและสังคมในชุมชนท้องถิ่น สามารถทำให้เกิดความร่วมมือเปิดโอกาสความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเศรษฐกิจชุมชนกับเศรษฐกิจปัจเจก มีลักษณะความร่วมมือเป็นหุ้นส่วนสร้างความสัมพันธ์ในชุมชนท้องถิ่นและในระดับกว้างขวางสู่ภายนอก ด้วยแนวคิดวัฒนธรรมสังคมมีความสร้างสรรค์ปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลง สอดคล้องกับความเป็นอยู่และความพอใจความสุขสบาย แก้ไขปัญหาด้วยความคิด หาทางใหม่เชื่อมโยงเทคโนโลยี สังคม เศรษฐกิจ หรือวัฒนธรรมเข้าด้วยกัน (Buntharik-Sawat, n.d.) ขั้นตอนกระบวนการสร้างสรรค์วัฒนธรรมสังคม (Murray, Mulgan and Caulier-Grice, 2008) ได้แก่ การสร้างแรงบันดาลใจจากปัญหาหรือความต้องการของสังคม การระดมความคิดในการเสนอทางออกจากภาคส่วนต่าง ๆ การทดลองความคิด นำไอเดียและสำรวจผลกระทบที่เกิดขึ้น การทำให้ยั่งยืนสามารถคงอยู่ได้ตลอดไป การขยายผลในระดับกว้าง อาจสร้างรายได้ ช่วยให้เกิดการแพร่หลายวัฒนธรรมผ่านภาคีความร่วมมือ และสร้างการเปลี่ยนแปลงระบบ จุดมุ่งหมายของนวัตกรรมสามารถนำไปสู่รูปแบบความคิดหรือการกระทำทางสังคมใหม่ ๆ หรือการเปลี่ยนแปลงของกระบวนการทัศน์และกรอบคิด ในส่วนของแนวคิดวัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่นหรือการพัฒนาทักษะอาชีพที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน มีหลักการดังนี้ 1) ใช้ชุมชนเป็นฐาน ยกระดับ

การประกอบอาชีพให้กับประชาชน กำหนดแผนธุรกิจ แผนกำลังคน เกิดพึ่งพาชุมชนสู่การแลกเปลี่ยน/ขายภายนอกชุมชน 2) การพัฒนาทักษะการประกอบการด้วยตนเองบนพื้นฐานทรัพยากรชุมชน/แรงงานฝีมือในชุมชน โดยเพิ่มทักษะใหม่ เสริมทักษะบริบทใหม่ พัฒนาข้อมูลทักษะ อาชีพรายบุคคล 4 ทักษะ คือ ทักษะสุขภาพและการฟื้นฟูทางจิตใจ ทักษะชีวิตด้านเศรษฐศาสตร์ ทักษะเฉพาะอาชีพ การปฏิบัติงานจริงในชุมชนหรือสถานประกอบการ และทักษะการบริหารจัดการสำหรับศตวรรษที่ 21 การคิด การปรับตัว และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ 3) การเสริมสร้างสมรรถนะเพื่อความยั่งยืน 4) การติดตามประเมิน ถอดความรู้ การประเมินผลสำเร็จ การเปลี่ยนแปลง สรุปรบทเรียนกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในส่วนแนวคิดการท่องเที่ยวชุมชนของ วสิน ปัญญาวุธตระกูล (Panyawuttrakul. 2017. p. 5) ต้องคำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม กำหนดทิศทางโดยชุมชน เพื่อชุมชน เพื่อสร้างรายได้ให้ชุมชน ขับเคลื่อนผ่านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม องค์การชุมชน การจัดการ และการเรียนรู้ ด้วยความสัมพันธ์กับการพัฒนาชุมชนอย่างเป็นองค์รวม ชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของมีสิทธิจัดการดูแลแก่ผู้มาเยือน 7 พฤติกรรมนักท่องเที่ยวยุคใหม่ เพื่อหาแรงบันดาลใจ เพื่อสัมผัสศิลปะ ประเพณี และวัฒนธรรม เพื่อแสวงหาความสุขกับชีวิต เพื่อเข้ากับวิถีชีวิตคนท้องถิ่น เพื่อการเรียนรู้และหาประสบการณ์ใหม่ เพื่อสร้างชีวิตแปลกใหม่ และเพื่อหาความท้าทายและความแตกต่าง (Panyawuttrakul. 2017. pp. 40-54) ให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากโดยชุมชนเป็นฐาน สามารถพึ่งตนเอง ตั้งอยู่บนฐานคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เมษธาวิณ พลโยธิ สุทธาธิณี หนูเนียม และสุวิชาดา สกุลงวานิชเจริญ (Phonyothi, Nooniam and Sakulwanitcharoen. 2022. p. 1) วิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา ชุมชนไทคำ บ้านนาป่าหนาด อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย พบว่าสภาพปัจจุบันของชุมชนต้องมีสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว สถานที่ท่องเที่ยวมีเอกลักษณ์และโดดเด่น กลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งเดียวในภาคอีสาน เป็นแหล่งเรียนรู้วัฒนธรรมสภาพแวดล้อมที่อุดมสมบูรณ์ แนวทางการพัฒนาด้านการบริหารจัดการ ควรพัฒนาการกระจายรายได้ของคนในชุมชน ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ควรพัฒนาการบริการนักท่องเที่ยวด้านร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก รวมถึงศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ควรพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวให้หลากหลายสอดคล้องกับบริบทพื้นที่ นอกจากนี้วิจัยเรื่องการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานรากวิถีชีวิตชุมชนอย่างยั่งยืนของตำบลต้นตาล อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี ของ ธง คำเกิด และคณะ (Khamkerd, et al., 2020, p. 1) ผลการวิจัยพบว่า สภาพบริบทชุมชนตำบลต้นตาล เป็นชุมชนที่มีเสน่ห์มีความโดดเด่น สืบสานประเพณีได้อย่างดี วิถีชีวิตเรียบง่าย แหล่งท่องเที่ยวสำคัญ คือ ตลาดน้ำสะพานโค้ง ตลาดส้มปลายักษ์เป็นศูนย์กลางของชุมชน ชุมชนมีศักยภาพจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนในรูปแบบกลุ่ม คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน พฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มาเที่ยวแบบครอบครัว เดินทางด้วยรถยนต์ส่วนตัว ท่องเที่ยวเพื่อพักผ่อน และให้ความสำคัญเรื่องราคามากที่สุด

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ การศึกษาและวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องทั้งแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยเพื่อนำมาสู่การสร้างกรอบแนวคิดและแนวทางดำเนินงานวิจัย

ประชากร/กลุ่มตัวอย่าง ประชากร ได้แก่ ประชากรของตำบลตาคี อำเภอตาคี จังหวัดนครสวรรค์ กลุ่มตัวอย่างการวิจัยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงเพื่อเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 30 คน คือ ผู้นำ ผู้ประกอบการ สมาชิกกลุ่มผ้าทอต่อทอมือ (PP&P Handmade) สมาชิกกลุ่มร่วมเกล้าหัตถกรรม นักเรียนโรงเรียนเทศบาลเมืองตาคี (ขุนตาคีคณะกิจ) สมัครใจเข้าร่วม และสามารถติดต่อระหว่างการวิจัยได้ เช่น ภาวะป่วยกะทันหัน ย้ายบ้านออกจากพื้นที่วิจัย เป็นต้น

เครื่องมือที่ใช้วิจัย เพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างคือแบบสัมภาษณ์ที่มีจำนวนข้อ ประโยคคำถาม และเรียงลำดับที่แน่นอน เพื่อใช้สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญรายบุคคล การตรวจสอบและหาคุณภาพของแบบสัมภาษณ์ โดยนำแบบสัมภาษณ์ที่ผ่านความเห็นชอบจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาสังคม ด้านการท่องเที่ยวชุมชน และด้านเศรษฐกิจฐานราก เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา นำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้องกับคำถาม การสัมภาษณ์อยู่ระหว่าง 0.60 - 1.00 และการอบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนานวัตกรรมสังคมในการจัดการท่องเที่ยวเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก โดยชุมชนเป็นฐาน

การเก็บรวบรวมข้อมูล มี 2 วิธี ได้แก่ วิธีการเก็บข้อมูลจากเอกสารที่เป็นข้อมูลทุติยภูมิ สํารวจ และสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อหาคำตอบเกี่ยวกับบริบทชุมชน ความต้องการ นวัตกรรมสังคม การท่องเที่ยว และวิธีการเก็บข้อมูลจากภาคสนามเป็นข้อมูลปฐมภูมิจากผู้นำ ประชาชน ผู้ประกอบการ สมาชิกกลุ่มหัตถกรรมร่วมเกล้าจากกะลามะพร้าว และสมาชิกกลุ่มผ้าทอต่อทอมือ ได้แก่

1. การสัมภาษณ์ ประสานขอสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลรายบุคคล อธิบายวัตถุประสงค์การวิจัย ประเด็นการสัมภาษณ์ ขออนุญาตบันทึกการสนทนาด้วยการบันทึกเสียงระหว่างการสนทนา

2. การสนทนากลุ่ม จัดเวทีเสวนาแสวงหาศักยภาพ ความต้องการเกี่ยวกับนวัตกรรมสังคมในการส่งเสริมท่องเที่ยวชุมชน ตลอดจนกำหนดแนวทางการพัฒนา แก้ไขปัญหา ความต้องการร่วมกัน

3. การอบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนานวัตกรรมสังคมในการจัดการท่องเที่ยวชุมชน ได้แก่ การสร้างแรงบันดาลใจจากปัญหาหรือความต้องการของสังคม การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว การผลิตสื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว การพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารชุมชนและผลิตภัณฑ์ของฝากชุมชน และการเผยแพร่องค์ความรู้การท่องเที่ยวชุมชน การระดมความคิดในการเสนอทางออกจากภาคส่วนต่างๆ การทดลองความคิด นำไอเดียและสำรวจผลกระทบต่อชุมชน และเผยแพร่สู่เยาวชนเป็นมัลติมีเดีย และผู้ประกอบการ เพื่อสร้างรายได้สู่ชุมชน

การวิเคราะห์ข้อมูล การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าด้านข้อมูล ด้านผู้วิจัย และวิธีการเก็บข้อมูล และผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์ตามเนื้อหา (Content Analysis) เป็นการศึกษาจากเอกสาร คำนึงถึงบริบทเป็นสำคัญ และมีการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น การวิจัยของผู้วิจัยในประเด็นการพัฒนาวัฒนธรรมสังคมในการจัดการท่องเที่ยวชุมชนเป็นฐานเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจฐานราก

สรุปผลการวิจัย

1. ประวัติศาสตร์และศักยภาพชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืนของตำบลตาคลี อำเภอดาคลี จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า ประวัติศาสตร์ชุมชนตาคลีเกิดจากคนกลุ่มแรกย้ายถิ่นมาจากที่อื่นเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ 5 ครัวเรือน ตั้งชื่อชุมชนว่า “บ้านตาคลี” และขึ้นทะเบียนเป็นหมู่บ้านตาคลี ตำบลพยุหะคีรี อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์ ต่อมาพื้นที่ใกล้เคียงมีประชากรเข้ามาอยู่จำนวนมาก เช่น บ้านหนองโพ บ้านหนองสินวล บ้านจันเสน จึงยกฐานะเป็นตำบลตาคลี อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์ ในปี พ.ศ. 2450 มีทางรถไฟสายเหนือผ่านตาคลีตั้งชื่อว่า “สถานีรถไฟบ้านตาคลี” ทำให้ผู้คนหมู่บ้าน และตลาดเกิดขึ้น ต่อมาราวปี พ.ศ. 2487 มีการสร้างศาลเจ้าแม่ทับทิมตาคลีด้วยความศรัทธาของคนจีนที่ย้ายถิ่นฐานมาอยู่บ้านตาคลี ในปี พ.ศ. 2500 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 เสด็จพระราชดำเนินโดยขบวนรถไฟพระที่นั่งจากสถานีจิตรลดา กรุงเทพฯ มายังสถานีรถไฟบ้านตาคลี ทรงเยี่ยมราษฎรที่มาเฝ้ารับเสด็จ ต่อมาปี พ.ศ. 2507 สหรัฐอเมริกาส่งทหารมาทำสงครามกับเวียดนาม และเข้ามาตั้งฐานทัพในประเทศไทย 7 แห่ง และ 1 ใน 7 คือกองบิน 4 ตั้งอยู่ที่อำเภอดาคลี ทำให้ในปี พ.ศ. 2504 - 2519 บ้านตาคลีกลายเป็นเมืองเศรษฐกิจที่มีความเฟื่องฟูอย่างมาก เกิดอาชีพใหม่ เกิดสถานบันเทิงเป็นต้น ประวัติศาสตร์ชุมชนทำให้เกิดเรื่องเล่า และสถานที่สำคัญเชิงประวัติศาสตร์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนตำบลตาคลีอย่างน่าสนใจ

ศักยภาพของตำบลตาคลีที่พัฒนาเป็นเส้นทางท่องเที่ยวชุมชน “ชิม ช้อป แชะ และพัก” ดังนี้ “ชิม” ได้แก่ ศักยภาพด้านอาหารเค็ดมาแล้วต้องชิมร้านอาหารในตำนาน และคาเฟ่สุดชิคต้องไปเช็คอิน ได้แก่ ผัดไทป่าแป้ว (ชุมชนร่วมใจ) ไอศกรีมเม็ดบัว ขนมหะรีบั้ง ขนมหวานป่าแป้ว ร้านเพลินร้านโกวบ้วย ร้านบาร์บูล ร้านอิมานี ร้านหอยทอง (ชุมชนตาคลีพัฒนา) ร้านอาหารตั้งแต่สมัยสงครามเวียดนาม ร้านก้วยเตี่ยวนายตรวจ (ชุมชนตาคลีพัฒนา) ร้านก้วยเตี่ยวเย็นตาโฟเจ้หน่ง (ชุมชนตาคลีพัฒนา) เป็นต้น “ช้อป” ได้แก่ ภูมิปัญญาและของฝาก 1) แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นหัตถกรรมกระเป๋าคอห่อมือของฝากเมืองตาคลีบ้านป่าจุก (ชุมชนตาคลีพัฒนา) 2) แหล่งเรียนรู้ผลิตภัณฑ์หัตถกรรมร่มเกล้ากะลามะพร้าวและศูนย์จำหน่ายสินค้า OTOP 5 ดาว (ชุมชนหัวเขาตาคลี) 3) แหล่งเรียนรู้การทำหมวกจากขยะรีไซเคิล (ชุมชนสามล) และผลิตภัณฑ์จักสาน (ชุมชนเขาใบไม้) “แชะ” ได้แก่ สถานที่สำคัญตำบลตาคลี 1) สถานีรถไฟบ้านตาคลี (ชุมชนตาคลีพัฒนา) 2) วงเวียนพระสังข์ (รูปปั้นพระสังข์ติด)

กราบสักการะและจุดถ่ายภาพ (ชุมชนศาลาพัฒนา) 3) ชมบ่อน้ำโบราณสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นแหล่งน้ำอุปโภคสำคัญของคนศาลา (ชุมชนศาลาพัฒนา) 4) ศาลเจ้าแม่ทับทิม สักการะขอพรองค์เจ้าแม่ทับทิม ชมสถาปัตยกรรมแบบจีนแต้จิ๋ว (ชุมชนทิพย์พิมาน) 5) ชุมชนบ้านเก่า (ตลาดใน) เดินไปถึงป้ายโรงงานรุ่งนภา (ชุมชนศาลาพัฒนา) 6) วัดสว่างวงษ์ กราบพระประจำเมืองศาลา เข้าชมเรือนขุนศาลา พิพิธภัณฑ์เรือนไทยแสดงสิ่งของเก่าแก่โบราณหลายยุคสมัย เช่น เงิน มีด (ชุมชนสว่างวงษ์) 7) เขาเรดาร์ แหล่งเรียนรู้เรดาร์ฝนหลวง ชมวิวเมืองศาลา 360 องศา (ชุมชนสามล) 8) โบสถ์คริสต์ (ชุมชนสามล) 9) สระหิน (ชุมชนขมิ้น) 10) วัดถ้ำประทุน (ชุมชนวัดพุทธนิมิต) 11) วัดโพทอง (ชุมชนบ้านใหม่โพทอง) 12) วัดหัวเขาศาลา (ชุมชนสารภี) 13) มุขนิกรการกุศลศาลา (ชุมชนวิลาวัลย์) 14) โรงหนังพัฒนา (ชุมชนศาลาพัฒนา) และ “พัก” ได้แก่ บ้านเพลิน (ชุมชนศาลาใหญ่) สวิทโฮม (ชุมชนศาลาใหญ่) 7 สโมสร (ชุมชนสามล) กอล์ฟ 19 (ชุมชนสามล) ฟาร์มสัตว์ (ชุมชนรวมใจ) โรงแรมต้นไทร (ชุมชนเขาใบไม้) ได้นำมาจัดทำคู่มือการท่องเที่ยวชุมชนตำบลศาลา ประวัติเมืองศาลา ภูมิปัญญา ของฝากสถานที่สำคัญ 11 Locations เส้นทาง One Day Trip และ โปรแกรมการท่องเที่ยวสำหรับนักท่องเที่ยว 7 รูปแบบ นักท่องเที่ยวสามารถสัมผัสความเป็นเมืองศาลาเมืองแห่งความสุข

2. กระบวนการพัฒนานวัตกรรมทางสังคมในการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืนเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของตำบลศาลา อำเภอศาลา จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า

2.1 การพัฒนานวัตกรรมสังคมในการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน ด้วยกระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมผ่านการอบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว ให้กับผู้นำชุมชนเพื่อสร้างความเข้าใจแนวคิด หลักการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวชุมชน ผู้นำชุมชนสามารถพัฒนาระบบการเล่าเรื่อง “Story Telling” เพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ และสามารถนำเสนอแหล่งท่องเที่ยวในเส้นทางท่องเที่ยวชุมชนผ่านเส้นทางจำลอง One Day Trip ตำบลศาลาภายใต้คำขวัญ “ชุมชนประวัติศาสตร์ ตลาดเก่าเมืองพระสังข์ของดั่งเมืองศาลา” ตามคำสัมภาษณ์ของผู้สื่อข่าวและคอลัมนิสต์หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น ดังนี้

“...หมู่บ้านศาลาเป็นเมืองประวัติศาสตร์ ตั้งแต่ ปี 2450 ต่อมาในปี 2480 ยกระดับตำบลศาลา อำเภอพยุหะ และมีเหตุการณ์สำคัญหลายครั้ง อย่างปี 2486 ทหารญี่ปุ่นมาสร้างฐานทัพ ปี 2500 ในสมัยรัชกาลที่ 9 เสด็จพระราชดำเนินมาบ้านศาลา ปี 2504 มีทหารสหรัฐเข้ามาตั้งฐานทัพและกลับไปเมื่อปี 2519 และและมีการยกระดับเทศบาลตำบลศาลา ปี 2524 และเป็นเทศบาลเมืองศาลาเมื่อ 2548 จนถึงปัจจุบัน...” (Kiatwongchai, Personal Communication, March 22; 2022)

2.2 การผลิตสื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน ด้วยกิจกรรมสร้างความเข้าใจและส่งเสริมให้ผู้ประกอบการ และประชาชนที่สนใจยกระดับผลิตภัณฑ์ของฝากและผลิตภัณฑ์อาหารชุมชนที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน ได้ได้รับความรู้ความเข้าใจ และสามารถผลิตสื่อออนไลน์ที่ได้อย่างสร้างสรรค์และ

ปลอดภัย เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน เพิ่มช่องทางการจำหน่ายทางโซเชียลทำให้ผลิตภัณฑ์ชุมชนเป็นที่รู้จักของสังคมในวงกว้างมากขึ้น และสามารถสร้างงานสร้างอาชีพของคนในชุมชนและท้องถิ่นได้

“...วันนี้เป็นเรื่องใหม่ที่ช่วยให้สินค้าของป้าไปอยู่ใน Facebook เราตั้งเพจของกลุ่มเรา ภายใต้ชื่อ PP&P Handmade-กระเป๋าผ้าคันมือ เป็นเรื่องใหม่ของกลุ่มเรา ป้าสอนทุกคนทำกระเป๋าหลายแบบ ทุกคนเค้าก็ขายกันเองที่ถนนคนเดินบ้าง ขายกับญาติบ้าง ครั้งนี้เราจะขายแบบออนไลน์ มีไลฟ์สดด้วย ขอบคุนมาก ๆ ป้าตื่นตื่นขายได้บ้างไม่ได้บ้างป้าจะพยายามทำ ส่วนของกลุ่มพี่จิดเค้าทำได้เค้าไปขายร่วมกับงาน OTOP ลองดูค่ะ...” (Chaiyamongkol, Personal Communication, May 15; 2022)

2.3 การพัฒนาให้ความรู้การพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารชุมชนและผลิตภัณฑ์ของฝากของชุมชน ส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนตำบลตาคลี ด้วยการวิเคราะห์สถานการณ์ตลาดและการวางแผนธุรกิจสู่เป้าหมายเชิงธุรกิจโดยโมเดล Business Model Canvas (BMC) เป็นการวิเคราะห์กลุ่มลูกค้า การสร้างความสัมพันธ์กับลูกค้า ช่องทางการสื่อสารกับลูกค้า ช่องทางรายได้ กิจกรรมหลักที่สามารถทำได้ในแต่ละวัน ทรัพยากรหลักที่สนับสนุนการดำเนินธุรกิจอย่างคน ความรู้ วิธีการ และเงิน พันธมิตรที่ดีที่ร่วมสร้างธุรกิจ การประเมินต้นทุนเพื่อการดำเนินธุรกิจ และจุดแข็งของสินค้าของกลุ่มเป็นนวัตกรรมใหม่

“...เป็นประโยชน์มาก เรื่องใหม่ สนุกมาก ทำให้กลุ่มเราได้ร่วมกันหากลุ่มลูกค้าใหม่ ช่องทางตลาดใหม่ ต้องออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ ช่องทางขายใหม่ ปีน้าป้าได้แบบกระเป๋าใส่เหรียญ ให้กลุ่มวัยรุ่นที่ชอบของน่ารัก ๆ และกระเป๋าทรงบอสตันทำจากผ้าไทยเอาทะเลาะกลุ่มร่มเกล้ามาใส่ด้วย...” (Thinphrom, Personal Communication, July 18; 2022)

การยกระดับผลิตภัณฑ์ของฝากและผลิตภัณฑ์อาหารชุมชนที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน เป็นการพัฒนาบรรจุภัณฑ์กับการถนอมอาหารเพื่อรักษาคุณภาพของอาหารอย่างสร้างสรรค์มีเอกลักษณ์เป็นของตนเองมากที่สุดและสามารถขนส่งได้สะดวก ผลิตภัณฑ์อาหาร ได้แก่ ลูกกิ้นม ไข่ยืม เต้าหู้ทอด บ้านนายตรวจ ก้วยจี่บ๊วสังวาล ไอติมเม็ดบัว กะหรีบ๊ว ลูกจันทร์ขนมไทย และผลิตภัณฑ์ของฝาก คือ สบู่สมุนไพร กระเป๋าผ้าต่อของกลุ่ม PP&P ผลิตภัณฑ์ทะเลของหัตถกรรมร่มเกล้า

“...เมื่อก่อนพี่เองก็ทำสบู่สมุนไพรตามเทศบาลส่งเสริมกลุ่มอาชีพเอาไปขายที่ถนนคนเดินทุกวันเสาร์ ครั้งนี้เพิ่มสูตรสบู่สมุนไพรหอมด้วยและมีบรรจุภัณฑ์ด้วย น่าจะขายได้ดีมากขึ้น และเราก็เบนด์ของเราเองแล้ว...” (Phattaphon, Personal Communication, July 18; 2022)

ภาพที่ 1 ตัวอย่างผลิตภัณฑ์ บรรจุภัณฑ์ ก่อน-หลัง การพัฒนานวัตกรรมสังคมในการส่งเสริมท่องเที่ยวชุมชน

2.4 การผลิตสื่อสร้างสรรค์ การสร้างสรรค์สื่อที่ปลอดภัยเพื่อให้ความรู้การท่องเที่ยวชุมชน มุ่งเน้นก่อให้เกิดการสร้างงานและสร้างอาชีพของคนในชุมชนและท้องถิ่นโดยใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วย ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน โดยผลิตโปสเตอร์แนะนำสถานที่ “เซะ” ตามโลเคชั่น สตีกเกอร์ไลน์ ตำบลตาคลีใช้รูปเจ้าเงาะนางรจนา และสื่อวีดิทัศน์แนะนำการท่องเที่ยวตำบลตาคลีจาก <https://youtu.be/E5p4r27hF4I> () เป็นการออกแบบและจัดทำอย่างมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชน สื่อมวลชน และประชาชนโดยใช้ข้อมูลบริบทชุมชนด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ตลอดจน ประวัติศาสตร์ตำบลตาคลีโดยฐานชุมชนจนเกิดเป็นสื่อที่เป็นนวัตกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนเพื่อ สร้างรายได้สร้างอาชีพให้คนในชุมชน

“...ตั้งแต่เริ่มไปเดินสำรวจชุมชน จัดเวทีวิเคราะห์ข้อมูล ออกแบบสื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวตาคลี จนได้เล่มคู่มือการท่องเที่ยว One day trip สตีกเกอร์ หนังสือทำได้ดีมากทำให้เมืองตาคลี นามาทัวร์ เป็นเรื่องที่แปลกใหม่ของเราชาวตาคลี...” (Krasin, Personal Communication, August 15; 2022)

“...ก่อนมีวิดีโอโปรโมทการท่องเที่ยว เราคนตาคลีเห็นเป็นธรรมดา แต่คนอื่นไม่เคยเห็น เขาก็ดูวิดีโอแล้ว เขาอยากมา น่าสนใจนะ อย่างศาลเจ้าแม่ทับทิมที่อื่นจะเล็ก ๆ แต่ของเราใหญ่โต สวยงาม อีกที่หนึ่งคือสระทะเล มองไปก็ชื่นใจ การเผยแพร่มีประโยชน์ต่อยอดคนอนาคตได้...” (Sapboonrod, Personal Communication, August 15; 2022)

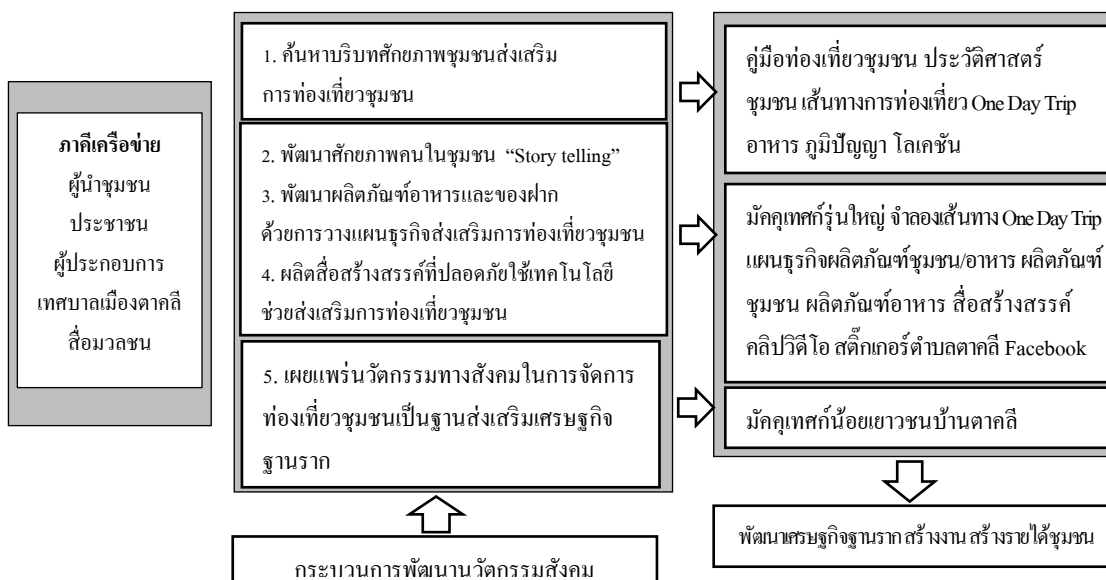

ภาพที่ 2 ตัวอย่างสื่อสร้างสรรค์: สติกเกอร์ไลน์ตำบลตากลิ และสื่อวีดิทัศน์แนะนำการท่องเที่ยวตำบลตากลิ

3. การเผยแพร่กระบวนการพัฒนานวัตกรรมทางสังคมส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืนของตำบลตากลิ อำเภอตากลิ จังหวัดนครสวรรค์ ด้วยกิจกรรมเผยแพร่นวัตกรรมสังคมสู่สาธารณะให้กับเยาวชนโดยการถ่ายทอดนวัตกรรมสังคมในการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน เช่น คู่มือการท่องเที่ยวตำบลตากลิ “ชิม ช้อป แวะ พัก” เพื่อให้เข้าใจเรื่องราวเมืองตากลิ เสริมทักษะการเล่าเรื่อง Story telling และจำลองนำเที่ยวเส้นทาง one day trip เมืองตากลิ สร้างต้นแบบมัลติมีเดียสื่อ

“...การประชาสัมพันธ์ข้อมูลพื้นฐานของเทศบาลเมืองตากลิข้อมูลสิ่งดี ๆ ของเทศบาลรวมถึงของดีเมืองตากลิ เป็นการถ่ายทอดข้อมูลให้เยาวชนมีโอกาสได้รับทราบประเด็นสังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนในเขตเทศบาลเมืองตากลิ การนำข้อมูลมาเผยแพร่ผ่านต่าง ๆ มีผลต่อเศรษฐกิจการท่องเที่ยว การประกอบอาชีพจะกลับคืนสู่เมืองตากลิ ทำให้คนในสังคมได้รำลึกถึงรากฐานของคนตากลิด้วย...” (Wonghuen, Personal Communication, November 15; 2022)

การพัฒนานวัตกรรมทางสังคมในการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืนตำบลตากลิ

อภิปรายผลการวิจัย

1. บริบทชุมชนและศักยภาพชุมชนด้านการจัดการท่องเที่ยวชุมชนเป็นฐานของตำบลศาลี อำเภอดาเก จังหวัดนครสวรรค์ บริบทชุมชน ประกอบด้วย ประวัติศาสตร์เมืองศาลีกว่า 100 ปี มีเหตุการณ์สำคัญ ๆ เช่น การอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานสร้างชุมชนบ้านศาลี การทำรางรถไฟสายเหนือผ่านศาลี การสร้างศาลเจ้าแม่ทับทิม ครั้งหนึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่รัชกาลที่ 9 เสด็จพระราชดำเนิน บ้านศาลี และพื้นที่ศาลีได้เป็นที่ตั้งฐานทัพของสหรัฐอเมริกาในสมัยสงครามเวียดนาม และยกฐานะเป็นเทศบาลเมืองศาลี จากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกส่งผลกระทบต่อพัฒนาชุมชน ตำบลศาลีด้านเศรษฐกิจเกิดอาชีพใหม่ ค้าขาย รับจ้าง และภาคบริการมากขึ้น ด้านสังคมและวัฒนธรรม ผู้คนศาลีเดิมนับถือศาสนาพุทธเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจ ชาวจีนนับถือเจ้าแม่ทับทิม ทหารชาวต่างชาติ นำวิถีชีวิตวัฒนธรรมชาวตะวันตกเข้ามาทั้ง ศาสนา โรงภาพยนตร์ สถานบันเทิง เกิดการผสมผสาน วัฒนธรรมผ่านการดำเนินชีวิตของคนสองถิ่นเข้าด้วยกัน ทำให้บ้านศาลีมีเสน่ห์น่าค้นหาเกิดการพัฒนาท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นฐานจากศักยภาพชุมชนด้านอาหารที่เป็นเอกลักษณ์ท้องถิ่น ด้านภูมิปัญญา สร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ของฝากชุมชน ด้านสถานที่แห่งจิตวิญญาณ ผ่านการเล่าเรื่องราวให้ผู้มาเยือน 7 พฤติกรรมนักท่องเที่ยวยุคใหม่ (Panyawuttrakul, 2017, p. 5) งานวิจัยเรื่องการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานรากวิถีชีวิตชุมชนอย่างยั่งยืนของตำบลต้นตาล อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี ของนายธง คำเกิด และคณะ (Khamkerd, et al., 2020, p. 1) ได้อธิบายไว้ว่าการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนต้องศึกษาสภาพ บริบทของชุมชนเพื่อค้นหาเสน่ห์และความโดดเด่น วิถีชีวิต แหล่งท่องเที่ยว ภูมิปัญญา และสินค้า ตลอดจนอาหารพื้นถิ่นที่เป็นต้นทุนของการท่องเที่ยวโดยชุมชน มีการจัดการโดยชุมชนในรูปแบบกลุ่ม สมาชิกคนในชุมชนมีส่วนร่วม มีกิจกรรมการท่องเที่ยวเรียนรู้วิถีชีวิตและภูมิปัญญา และสอดคล้องกับวิจัย เรื่องแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา ชุมชนไทดำ บ้านนาป่าหนาด อำเภอเขียงคาน จังหวัดเลย ของ เมษัธวีน พลโยธี สุธาธิณี หนูเนียม และสุวิชาดา สกุลวานิชเจริญ (Phonyothi, Nooniam and Sakulwanitcharoen, 2022, p. 1) ชุมชนมีสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวครบครัน สถานที่ท่องเที่ยวมีเอกลักษณ์โดดเด่นของกลุ่มชาติพันธุ์แห่งเดียวในภาคอีสานเป็นแหล่งเรียนรู้ วัฒนธรรมและสภาพแวดล้อมมีความอุดมสมบูรณ์ยิ่ง

2. การพัฒนานวัตกรรมทางสังคมในส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนของตำบลศาลี อำเภอดาเก จังหวัดนครสวรรค์ ด้วยการเรียนรู้ของภาคีเครือข่ายบูรณาการอย่างมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชน ประชาชน ผู้ประกอบการ โรงเรียน สื่อมวลชนท้องถิ่น และเทศบาลเมืองศาลีเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืนภายใต้กระบวนการ 1) การพัฒนาศักยภาพของผู้นำชุมชน ประชาชนเยาวชนเป็นมัลติเทสต์ ด้วยทักษะการเล่าเรื่อง (Story Telling) ผ่านกิจกรรมพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวชุมชนแบบ One Day Trip ซึ่ง

สอดคล้องกับเพื่อหาแรงบันดาลใจ เพื่อสัมผัสศิลปะ ประเพณี และวัฒนธรรม เพื่อแสดงหาความสุขกับชีวิต เพื่อเข้ากับวิถีชีวิตคนท้องถิ่น เพื่อการเรียนรู้และหาประสบการณ์ใหม่ เพื่อสร้างชีวิตแปลกใหม่ และเพื่อหาความท้าทายและความแตกต่าง (Panyawuttrakul, 2017, pp. 40-54) 2) การพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการให้สามารถผลิตสื่อประชาสัมพันธ์ระดับผลิตภัณฑ์ของชุมชนตนเองและกลุ่มเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน ตลอดจนเพิ่มช่องทางจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชนทางโซเชียล เพื่อสร้างงานสร้างอาชีพ สร้างรายได้ 3) การพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารชุมชนและผลิตของฝากชุมชนสู่การวางแผนธุรกิจส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน ด้วยวิเคราะห์รูปแบบของแผนธุรกิจและความยั่งยืนในเชิงธุรกิจด้วยโมเดล Business Model Canvas (BMC) เพื่อยกระดับคุณภาพของผลิตภัณฑ์อาหารและของฝากสร้างความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยว 4) การผลิตสื่อสร้างสรรค์ด้วยเทคโนโลยีส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน เช่น ไปสเตอร์แนะนำสถานที่ สติกเกอร์ไลน์ตำบลตาคลี และสื่อวีดิทัศน์แนะนำการท่องเที่ยวตำบลตาคลีภายใต้แนวคิดนวัตกรรมที่เป็นกระบวนการสร้างสรรค์ ประดิษฐ์ คิดค้น พัฒนา และสามารถนำไปใช้ได้จริงนั้น การส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนด้วยนวัตกรรมอย่างสร้างสรรค์จึงเป็นการคิดค้นสิ่งใหม่หรือต่อยอดสิ่งเดิมให้สามารถใช้ประโยชน์ทางพาณิชย์และการค้าได้จริงโดยเป็นผลมาจากการจัดการความรู้ของชุมชน (Poonsuwan, 2022, pp. 25) นอกจากนี้ โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ (Tourism for Life and Nature Project, 2540) ได้อธิบายว่า นวัตกรรมสังคมเป็นการพัฒนานวัตกรรมชุมชนหรือการพัฒนาทักษะอาชีพที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน (Community-Based) ด้วย 1) การยกระดับการประกอบอาชีพให้กับประชาชนจัดกระบวนการเสริมศักยภาพและใช้ทุนชุมชนในการพัฒนาอาชีพโดยกำหนดแผนธุรกิจและแผนกำลังคนที่เหมาะสม 2) การพัฒนาทักษะการประกอบการด้วยตนเองบนพื้นฐานทรัพยากรชุมชนหรือแรงงานฝีมือในชุมชน 3) การเสริมสร้างสมรรถนะเพื่อความยั่งยืนโดยส่งเสริมบทบาทการเป็นเจ้าภาพหลัก 4) การติดตามประเมิน ถอดความรู้เพื่อประเมินผลสำเร็จ สรุปบทเรียน และแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งในกระบวนการพัฒนานวัตกรรมสังคมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนชุมชนอย่างองค์รวมบนฐานทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม องค์กรชุมชน การจัดการ และการเรียนรู้มุ่งเน้นให้ชุมชนมีระบบเศรษฐกิจและทุนชุมชนที่มั่นคง สามารถพึ่งตนเอง และจัดการตนเองได้อย่างยั่งยืน

3. การเผยแพร่วัฒนธรรมทางสังคมในการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืนตำบลตาคลี อำเภอดาคลี จังหวัดนครสวรรค์ เป็นการถ่ายทอดองค์ความรู้การท่องเที่ยวชุมชนให้กับเยาวชนถือว่าเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่สำคัญสามารถแพร่กระจายนวัตกรรมสังคมสู่สาธารณะ ก่อเกิดรูปแบบความคิดหรือการกระทำทางสังคมใหม่ ๆ หรือการเปลี่ยนแปลงกระบวนการทัศน์และกรอบคิดในการส่งเสริมการท่องเที่ยว

ชุมชนอย่างยั่งยืนเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากได้ซึ่งสอดคล้องกับสำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (องค์การมหาชน) (National Innovation Agency (Public Organization, n.d., Online) อธิบายแนวคิด Local Alike นวัตกรรมที่ท่องเที่ยวที่พลิกชีวิตชุมชนแบบยั่งยืนได้ ต้องพัฒนาคนให้มีความรู้สามารถจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับศักยภาพของชุมชนและความต้องการของนักท่องเที่ยวได้ ส่งเสริมการพัฒนาธุรกิจ ผลิตภัณฑ์ และบริการ เพราะเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างให้เกิดรายได้ให้กับผู้ประกอบการและชุมชน ตลอดจนการพัฒนาเทคโนโลยี เพื่อให้ทันสมัยเข้าถึงง่ายเป็นช่องทางเชื่อมต่อระหว่างนักท่องเที่ยวกับชุมชนได้ สุดท้ายชุมชนต้องพัฒนาสังคมดูแลสิ่งแวดล้อมชุมชนและท้องถิ่นด้วยความรับผิดชอบต่อส่วนร่วม

จากกระบวนการพัฒนานวัตกรรมสังคมเพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของตำบลคาคี อำเภอคาคี จังหวัดนครสวรรค์ ให้มีความเข้มแข็ง สามารถพึ่งตนเอง ระบบเศรษฐกิจสร้างอาชีพและกระจายรายได้ สร้างสรรค์นวัตกรรมสังคมด้วยเสน่ห์ที่มีความโดดเด่นสืบสานศิลปวัฒนธรรม ประเพณีของชุมชน ด้วยส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนอย่างมีส่วนร่วม สามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชนหรือการพัฒนาทักษะอาชีพที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรมีการจัดตั้งคณะกรรมการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนตำบลคาคีด้วยเครือข่ายเบญจภาคี
2. ควรพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนให้มีความรู้ ทักษะการจัดการท่องเที่ยวชุมชน เพื่อการบริการผู้มาเยือนอย่างเป็นระบบครบวงจร
3. สำนักงานวัฒนธรรมอำเภอ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นควรร่วมมือกันปรับปรุงสถานที่ประวัติศาสตร์ชุมชน สถานที่ที่สำคัญ และจัดทำเป็นจุดเช็คอินเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนได้

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เพื่อสร้างรายได้แก่ชุมชนตำบลคาคี อำเภอคาคี จังหวัดนครสวรรค์
2. ควรติดตามประเมินผลการใช้นวัตกรรมทางสังคมการจัดการท่องเที่ยวชุมชนเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากตำบลคาคี อำเภอคาคี จังหวัดนครสวรรค์

เอกสารอ้างอิง

- Community Organization Development Institute. (2021) *Grassroots Economy*. Retrieved September 28, 2021, from https://web.codi.or.th/development_project/20201125-20029/
- Community Tourism Institute (2012). *Community Tourism*. Retrieved September, 28, 2021, from <https://thaicommunitybasedtourismnetwork.wordpress.com/cbt>
- Khamkerd, T., Rueangrit, U., Saengiamsin, P., Therawat, C., and Makchan, C. (2021). *Community Tourism Management Based on the Foundation of Sustainable Community Way of Life of Ton Tan Subdistrict, Song Phi Nong District, Suphan Buri Province*. Suphanburi: Faculty of Liberal Arts Rajamangala University of Technology Suvarnabhumi, Suphanburi Center. (In Thai).
- Ministry of Tourism and Sports. (2011). *National Tourism Development Plan 2012-2016*. Bangkok: Author. (In Thai).
- Murray, R., Mulgan, G., and Caulier-Grice, J. (2008). *Generating Social Innovation: Setting an Agenda, Shaping Methods and Growing the Field*. Retrieved October 23, 2023, from <http://www.socialinnovationexchange.org/node/1167>
- Office of the National Economic and Social Development Council. (2023). *Master Plan under the National Strategy (B.E. 2023-2037) (16) Issues: grassroots economy*. Retrieved September, 23, 2023, from http://nscr.nesdc.go.th/wp-content/uploads/2023/03/masterplan_updated2023_080363.pdf (In Thai).
- Phongphit, S. (2005). *Idea Base: From Master Plan to Community Enterprise*. Bangkok: Wisdom Power. (In Thai).
- Phonyothi, P., Nooniam, S., and Sakulwanitcharoen, S. (2022). Sustainable Community-Based Tourism Development Guideline: A Case Study of TAIDAM Community at Bannapanard, Chiang Khan District, Loei Province. *International Thai Tourism Journal (JITT)*, 18(1), 1-25. (In Thai).
- Poonsuwan, P. (2022). Innovation and Tourism Development for the Normal Era. *Journal of Buddhist Innovation and Management*, 5(1), 25-36. (In Thai).
- Takhli Municipality (n.d.). *History*. Retrieved September, 23 2021. From <https://www.takhlicity.go.th/content/information/2>

Buntharik-Sawat, T. (n.d.). *Social Innovation: Characteristics, Processes and Forms in Various Fields*.

Retrieved October 23, 2023, from [https://www.youthinnovation.org/wp-content/uploads/](https://www.youthinnovation.org/wp-content/uploads/2018/02/นวัตกรรมสังคม.pdf)

2018/02/ นวัตกรรมสังคม.pdf

Panyawuttrakul, W. (2017). *Repair, Build, And Enhance the Potential of Community Tourism in the New Era*.

Phitsanulok: Naresuan University.
